

Mihajlo Rostohar – 125. výročí narození

K významným a svérázným osobnostem naší univerzity patří profesor Mihajlo Rostohar, zakladatel brněnské psychologické školy. Narodil se 3. 7. 1878 v Bregách ve Slovinsku. Své vlasti zůstal celý život věrný, znovu se tam vracel a po bohatém životě zde ve věku 86 let zemřel 5. 8. 1966. Ve svém mládí byl literárně činný. K psychologii se propracoval přes medicínu a přírodní vědy. Před dosažením doktorátu filozofie na vídeňské univerzitě využil možnosti získat základy experimentálně psychologické erudice u A. Meinonga ve Štýrském Hradci. Po stipendijním pobytu ve slavném psychologickém ústavu W. Wundta v Lipsku mu bylo z osobních důvodů zabráněno habilitovat se na univerzitě v Lublani. Přichází do Prahy a – jak to bylo v té době obvyklé – musel získat nejprve venia docendi pro obor filozofie. Jeho habilitační práce z r. 1910/11 řeší otázky hypotetického soudu. V r. 1911 zřizuje z vlastních prostředků první českou psychologickou laboratoř v budově Fyziologického ústavu prof. F. Mareše. Po první světové válce přenesl tuto laboratoř do Brna, kde se stala základem Psychologického ústavu FF MU, založeného v r. 1926. Některé z těchto přístrojů sám navrhl. V roce 1926 byl jmenován mimořádným profesorem, po pěti letech řádným profesorem psychologie, v letech 1934/35 byl děkanem filozofické fakulty. K jeho přátelům na fakultě patřil prof. Havránek, prof. Trávníček, který mu zajišťoval korektury publikací, a prof. Uher, díky jeho varování mohl Rostohar véas uprchnout před hrozícím zatčením gestapem. V Jugoslávii bojoval proti ustašovicům a Němcům, byl zajat, ale v r. 1945 se mu podařilo uprchnout ze zajateckého tábora. V roce 1945 přijel opět do Brna s vojenskou čapkou. V životopise, který byl koncipován v šedesátých letech, čteme, že v r. 1948 odešel na odpočinek. Je to konvenční fráze, naprosto neodpovídající skutečnosti. Nedlouho po Únoru 48 se zhoršily vztahy komunistické internacionály k tehdejší Jugoslávii, také Titova ulice, po níž jsme přicházeli na fakultu, byla přejmenována. Rostohar se už do svého ústavu nevrátil, vykonával

ještě nějaký čas funkci rektora Vysoké školy sociální. V r. 1950 vychází Rostoharova monografie, jejíž název sám o sobě – Psychologie jako věda o subjektivní skutečnosti – pochopitelně provokoval některé horké hlavy na fakultě ke kritice z pozic čerstvě převzaté marxistické ideologie. Tak se kniha dostala – jako mnoho jiných – do vědeckého propadlíště a málokomu se ji pak podařilo získat.

Velkou ztrátou je neobjasněné zašantročení obsáhlých výzkumných protokolů a rukopisů, o které Rostohar v r. 1950 a později Lublaně marně psal.

Některí z Rostoharových žáků byli při prověrkách vyloučeni ze studia, někteří emigrovali. V padesátých a šedesátých letech chyběla brněnské psychologii Rostoharova pevná ruka. Další vývoj psychologie na filozofické fakultě se opíral o taktiku „abychom nenarazili“; to už byl trouf Rostoharova bohatýrského působení. Když navštívil katedru v roce 1957, vyjádřil siec potěšení, že se mohl setkat s někdejšími spolupracovníky a žáky, ale nepochybně zachytil atmosféru té doby. Bylo to patrné z toho, koho při příležitostném setkání na psychologickém kongresu v Lublani v roce 1964 vzkázal v Brně pozdravovat.

Jestliže jako první Rostoharova budovatelskou etapu vymezíme vytvoření experimentální laboratoře v Praze, jako druhou založení psychologického ústavu FF MU a soustředění skupiny spolupracovníků kolem redakce našeho prvního časopisu Psychologie, který od r. 1935 v Brně vycházel, pak rokem 1950 začíná třetí budovatelská etapa prof. Rostohara, kdy ve věku 72 let zakládá psychologický ústav na lublaňské univerzitě. Tam je dnes jeho busta. Za své zásluhy je r. 1958 vyznamenán řádem I. stupně. Vydává učební texty, píše monografie, experimentálně zkoumá prožívání filmu u mládeže.

V době Rostoharova působení na Filozofické fakultě MU přednášel každý z učitelů dva i více předmětů. Rostohar sám vypisoval obecnou psychologii, strukturální psychologii, sociální a vývojovou psychologii. Např. v roce 1947 jsme zapisovali obecnou psychologii v rozsahu 5 hodin týdně a k tomu 2 hodiny cvičení pro pokročilé. Semináře měly u Rostohara ústřední význam. K rituálu patřilo, že Rostohar, muž robustní postavy, usedl na „svou“ židli s opěradly, po boku doc. Kolářiková a prof. Chmelař. V semináři byla příležitost slyšet osobité názory a vyhraněná hodnocení prof. Rostohara, pohotové asociace Chmelařovy a empatickou apercepci Kolářikové. V souladu s robustní konstitucí byla u Rostohara pevnost názorů i určitá autori-

tativnost, která vadila patrně více jeho spolupracovníkům než studentům. Lze říci, že Rostohar měl některé výrazné rysy odpovídající představám o slovinské národní povaze: přímost, otevřenost, sebevědomí, bojovnost, ale také dobrosrdečnost, empatii. S láskou vždy při přednáškách vzpomínal na svou matku a sourozence, s odpovědností sledoval vývoj svých dětí i své schovanky. Když odcházel jeden z posluchačů, který dlouhou dobu obětavě pracoval jako knihovník, Rostohar měl slzy v očích. Dovedl být také velmi břitký a některá jeho rčení v rodném jazyku nebyla naštěstí vždy každému zcela srozumitelná. Jeho mezilidské vztahy byly zcela průhledné. Každý u něho věděl, na čem je.

Legendární opičák Pepek, s nímž Rostohar prováděl řadu experimentů, se často objevoval v Rostoharových glosách i ve vzpomínkách pamětníků. Nebyl zřejmě tak zcela nezáladný, asistentku dr. Kolářikovou kousl do ramene. Ač Rostohar údajně některé návštěvníky ústavu vítal s opičákem v náručí, při návštěvě T. G. Masaryka v r. 1928 zůstal jeho miláček pro jistotu v zákulisí. Podle svědectví R. Konečného, prvního asistenta-volontéra, byl prezidentu Masarykovi předveden tachistoskop.

Máme-li vůbec hovořit o nějaké české psychologické škole, pak v úvahu přichází pouze škola Rostoharova, jak se zformovala v Brně v třicátých letech. Měla uznávaného představitele s jednotnou koncepcí, jejímž specifickým bylo zkoumání geneze psychických procesů (aktuální geneze), východiskem bylo celostní pojetí zkušenosti subjektu a základní metodou byl experiment – od laboratorního až po sociální. Přes rozdíl v pojetí celostní a tvarové psychologie se skupina erudovaných spolupracovníků kolem prof. Rostohara (F. Kratina, V. Chmelař, R. Konečný, E. Pejhovský, L. Kolářiková a další) spojila v úsilí o udržení dobré úrovně časopisu *Psychologie* a v reprezentaci brněnské psychologie na mezinárodních sjezdech. Po smrti biologa prof. Babáka byl Rostohar od r. 1926 hybnou silou Společnosti pro výzkum dítěte a uplatňoval vehemenci svého temperamentu ve spojení s věcností úsudku v organizační činnosti. Jako předseda se zasloužil o uspořádání sjezdů, na nichž byli kromě psychologů zastoupeni lékaři, pedagogové, filozofové, sociologové. Sborníky z těchto sjezdů (Bratislava, Brno, Lublaň) jsou cenným dokladem o mezioborovém řešení aktuálních otázek té doby.

Prof. Mihajlo Rostohar patří k zakladatelským osobnostem filozofické fakulty a je jednou z nejvýraznějších postav v historii české

psychologie. Jako vyhraněná osobnost měl i protivníky, ba nepřátele, převážně v Praze. Patrně i tato okolnost se podílí na tom, že Rostoharovo jméno nemá ještě v povědomí českých psychologů takové místo, jaké mu právem náleží. Na naší univerzitě bychom však měli navazovat na tradice, které založil.

J. Švancara

Centum anni profesora Ečera

Dne 31. července 1993 by se dožil sta let profesor právnické fakulty Masarykovy univerzity Bohuslav Ečer, jedna z nejnáměšších osobností této fakulty v zahraničí. Vrchol jeho životního i tvůrčího vzepětí přinesly roky 2. světové války a několik let následujících.

Bohuslav Ečer se narodil v Hranicích na Moravě v početné rodině obchodníka, později nádražního zřízence a celé dětství prožil ve velmi skromných poměrech. Dlouhodobá existenční nouze rozhodujícím způsobem ovlivnila nejen jeho celoživotní politickou orientaci (po počátečním koketování s komunisty se stal přesvědčeným sociálním demokratem a tuto stranu v r. 1935 dokonce reprezentoval na brněnské radnici jako náměstek starosty), ale zřejmě též volbu profesní. Práva vystudoval ve Vídni a v Praze. Ve 20. letech pracoval jako samostatný advokát v Brně a profiloval se, později se též vědecky prezentoval v oboru trestního práva (přednáškou na filozofické fakultě MU v r. 1933).

Vedle levicově demokratického zaměření představovala Ečerovu celoživotní konstantu pramalá sympatie k Němcům a k německému. Jeho politickou a veřejnou činnost v moravském a brněnském etnicky smíšeném prostředí provázely půtky s Němci. Pozdější osud prof. Ečera jako by předznamenala epizoda v předvečer 1. světové války. V r. 1913 poskytl redakci Československé Moravy článek s názvem *Orgie v Kroměříži*, v němž obvinil německé důstojníky místní posádky z prznění 12-14letých dívek. Článek měl odezvu dokonce v říšské radě, přivedl do Kroměříže komisi vojenských soudců a vyústil v potrestání důstojníků.

Časté cesty B. Ečera do Londýna v letech 1938 a 1939, spojené s agitací proti německé expanzi a mnichovskému diktátu, ovlivnily jeho rozhodnutí co nejrychleji po 15. 3. 1939 opustit území protektorátu. Emigroval s ce-

lou rodinou 4. dubna 1939 do Bělehradu a po třech měsících přesídlil do Paříže, odkud ovšem za krátký čas rovněž musel ve spěchu a za dramatických okolností prchat před postupujícími Němci.

V Paříži se B. Ečer etabloval jako placený redaktor „Československého boje“ a později jako pracovník zahraniční správy Národního výboru, řízené dr. Osuským. Zaměřil se na právní problematiku Mnichova a okupace našeho státu, tedy na mezinárodní právo veřejné. Svě znalosti tohoto práva si prohloubil ročním studiem v Nice (1941-42). Nezvyklé spojení trestního a mezinárodního práva učinilo z B. Ečera světově uznávaného odborníka na mezinárodní právo trestní a v tomto oboru se také po válce stal řádným profesorem.

Každodenní stres a obavy z Němců ve Francii vystřídal hektická činnost v Londýně, kam rodina přiletěla v říjnu 1942. Československá vláda v exilu B. Ečera vyslala do komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinců. V komisi se vyhranil jako představitel radikálního přístupu. Razil tezi, že za světovou válku jsou mravně i politicky odpovědní všichni Němci, vedení i svedení, a že jsou národem „otráveným a nebezpečným“, čemuž musí odpovídat nakládání s nimi. Jako dlouholetý penalista, nezatížený nuancemi teorie tradičního mezinárodního práva, odmítl to, co nazval defétismem znaleců mezinárodního práva, kteří nenalezali v tomto právu možnost pro potrestání válečných zločinců. Stihl je tvrdým odsudkem – jejich právo je „mrtvé, kapitulantské, stává se ponehledu překážkou života a nakonec chtě či nechtě pomocníkem zla“.

V komisi byl zpočátku přehlasován, později – pod vlivem informací o zvěrstvech v koncentračních táborech – si ale spojenci osvojili právě jeho náhled.

Těsně po válce jako první československý důstojník vyslechl ve Wiesbadenu K. H. Franka a 7. 8. 1945 jej na pražském letišti předal naší justici. Ve veřejném mínění se stal „symbolem trestající spravedlnosti“. Byl postupně jmenován plukovníkem a generálem justiční služby a dále mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem, předsedou čs. delegace u Mezinárodního vojenského tribunálu pro trestání německých válečných zločinců v Norimberku. Jeho život v prvních mírových měsících kulminuje. Opakovaně konzultuje své názory s prezidentem Benešem, kterého považoval za jednoho z 2-3 největších státníků své doby na světě.

Čtyřicátá léta představují období, kdy Bo-

huslav Ečer v knihách zhodnocuje své bohaté válečné zkušenosti. Z vydaných monografií je nejrozsáhlejší Norimberský soud (Praha, 1946), odborně nejceněnější pak Vývoj a základy mezinárodního práva trestního (Praha, 1948). Albánie ho pověřila soudcem ad hoc při projednávání jejího sporu s Velkou Británií o průliv Korfu před Mezinárodním soudním dvorem v Haagu, a B. Ečer se tak stal prvním, byť dočasným, československým členem tohoto renomovaného soudního orgánu.

Posledním rokem života B. Ečera vymezil velmi úzký rámec sociální chaos po únoru 1948, který ho dostal do svého vleku. Zřejmě pro svou celospolečenskou popularitu a důvěryhodnost byl zneužit zvolením do Ústředního akčního výboru NF (vedle V. Šrobára, prof. Pražáka a dalších), z archivních materiálů však nevyplývá, zda se jeho jednání účastnil a zda se svým zvolením souhlasil. Jeho levicová orientace a nespojenost s předválečnou brněnskou právnickou fakultou ho předurčily vstoupit do vakua vzniklého rozsáhlou čistkou učitelského sboru. V červnu 1948 se stává docentem a o pouhý čtvrtrok později řádným profesorem. V r. 1949 převzal po prof. Kučerovi vedení Ústavu pro právo mezinárodní. Prudký vzestup na akademické půdě nepřekonal začátek 50. let. Po uzavření právnické fakulty MU dominuje již v „kádrovém hodnocení“ profesora Ečera fakt jeho londýnské válečné angažovanosti, což jej zbavuje reálného vlivu na další vývoj.

Prof. Ečer zemřel 13. 3. 1954 a lékař určil jako příčinu smrti infarkt. Následujícího dne ho přišla zatknout Státní bezpečnost ...

J. Malenovský

K 100. výročí narození profesora MUDr. Karla Neuwirta

Na den 24. září 1993 připadá sté výročí narození významného brněnského a československého urologa prof. MUDr. Karla Neuwirta.

Tento moravský rodák z Malenovic u Zlína studoval na lékařských fakultách ve Vídni a v Praze, kde promoval 13. 11. 1919. Chirurgické základy získal v Praze na klinice profesora Kukuly. V roce 1921 přešel jako asistent na nově budovanou chirurgickou kliniku Masarykovy univerzity v Brně spolu s profesorem MUDr. J. Petřivalským. Kromě všeobec-